

1. Скупштинске беле ноћи

"Кажите нам шта се то догодило у међувремену и зашто сте преко ноћи променили мишљење?" Ово питање у различитим тоналитетима посланици ДСС-а непрестано су током избора Томислава Николића за председника Скупштине упућивали својим колегама из ДС-а, оптужујући их да су, уочи Ђурђевдана, под "нечијим" (подразумевало се чијим) спољним притиском одустали од већ склопљеног договора и обновили захтев за контролом над МУП-ом и безбедносним структурама. Демократе су питање углавном игнорисале, и одговарале контраоптужбама да их је "уцењивач Коштуница" сво време обмањивао, фингирао преговоре о влади демократског блока, а иза леђа се тајно договарао са радикалима.

Исто питање, само три дана касније, ДСС-овцима су постављали радикали, а народњаци, оличени у шефу посланичке групе ДСС-а Милошу Алигрудичу, нису ни покушавали да им одговоре. Блед као крпа, са црвеним печатима на лицу, попут нокаутираног боксера који више и не покушава да се брани и једину наду полаже у спасоносни ударац гонга, Алигрудич је мученички примао ударце који нису били намењени њему и које он, иако формално главни актер, заправо није скривио. Осим што је изгледа у једном тренутку преозбиљно схватио налог из Немањине, па у извршавање тог налога и обрачун са "жутима" унео мало више личног жара и дуго затомљене фрустрације. (Кроз сличног топлог зеца 15. маја, након свог скупштинског експозеа, провучен је и Војислав Коштуница, али тада је већ ствар била утаначена и временски орочена, те је све мање-више личило на један уиграни парламентарни ритуал, у којем су радикали и ЛДП-овци ипак били свесни просторних и временских граница до којих могу ићи у свом сеирењу и праведничком гневу.)

Нико заиста није сасвим сигуран шта се то по кулоарима и катакомбама српске политике догађало у тих неколико мајских дана пре и после Ђурђевдана, и како је дошло до тога да странка која је до тада држала практично све конце у рукама, у току само једне ноћи проћерда готово сав политички и морални капитал. ("Као пијани коцкар", што једне бурне паљанске ноћи рече Милошевић руководству босанских Срба.) Не, није то само

Коштуничин почасни круг?

Пише: Ђорђе Вукадиновић
среда, 28 јануар 2009 21:00

пука знатижеља, или академско питање које, ето, треба препустити будућим историчарима и мемоаристима. Напротив. Усудио бих се рећи да све док ова дилема не буде колико-толико отклоњена неће бити могуће дати ни поуздан одговор на питање куда то Србија иде и ко то њома заиста влада.

2. Птица у златном кавезу

Коалиционе владе су увек мање или више "непринципијелне", и уласком у њих странке увек ризикују губитак једног дела својих незадовољних бирача. Зато се сви труде да коалиције буду што „природније“, а да се евентуални губици амортизују што рационалнијим образложењем и компензују добијеним уделом у власти. Но, српска политичка историја последње деценије, као и резултати јануарских избора, учинили су то да у Србији напосто није било могуће направити владајућу коалицију која би била макар онолико кохерентна колико је била она (ДСС, Г17, СПО/НС) која је последње три године владала Србијом – а и она је, сећамо се, била праћена озбиљним осипањем гласова свих чланица на локалним и председничким изборима 2004. године. Провладу су правиле странке које су биле опозиција тада владајућем Д(О)С-у, и то им је, уз све разлике, био заједнички именитељ. Сада је, пак, свака комбинација морала бити више или мање насилна и „вештачка“ – ДСС се својом политиком и реториком већ увелико удаљио од тзв. демократског блока, али је ментално још увек остао далек „решешељизованим“ радикалима – али су догађаји из прве мајске декаде учинили то да на крају све постане готово гротескно.

Не треба се заваравати. Није истина да је тако и другде и да је оно што смо тих дана гледали, тобоже, нормална ствар у демократским друштвима. Нигде у тзв. демократском свету нису могући баш толики заокрети, а поготово не у тако кратком времену. У тих неколико мајских дана одиграла се, заправо, двострука "показна вежба". Коштуница је показао шта може и да нека варијанта његовог дила са радикалима није била само празна претња, али су и њему показали. Легенда која ових дана кружи међу члановима и симпатизерима народњачке коалиције и служи им као нека врста рационализације, утехе и самооправдања вели да је "шеф" у та два дана био изложен страховитом притиску и претњама које су ишле можда све до физичких, али свакако укључивале експресно признање косовске независности, прекид свих преговора са ЕУ и општу унутрашњу дестабилизацију, чији обриси су се, уосталом, већ могли видети између тог понедељка и среде. Притисак је, наводно, био страшан – и Коштуница је први трепнуо. И, такорећи, преко ноћи остао без већег дела свог политичког утицаја и кредибилитета.

Коштуничин почасни круг?

Пише: Ђорђе Вукадиновић
среда, 28 јануар 2009 21:00

Мање романтизована интерпретација вели да се Коштуница напосто преиграо, или сломио под притиском Солане, пословних кругова и дела свог окружења. Или једноставно задовољио тиме што је, формално гледано, истерао своје, принудио ДС и заинтересоване у Европској Унији да прихвате Јочића на челу МУП-а – и још приде трампио незахвалну пољопривреду за атрактивно министарство енергетике. Но, слаба је то утеха за доживљену политичку бруку са избором, а потом експресним опозивом Николића, за дугорочну компромитацију политике „трећег пута“, за стид и nelaгоду који су ових дана прилично масовни међу посланицима, симпатизерима и активистима ДСС-а, независно од тога да ли су склонили „демократском“ или „српском“ делу имена своје странке. Разуме се, време, власт и све оно што уз њу иде, могу излечити многе ране, али тешко да ДСС-у могу лако повратити изгубљену политику – поготово ако једнога дана Косово, на овај или онај начин, буде скинуто са листе националних приоритета.

Чак и под претпоставком да у оној првој, апокалиптичној верзији разлога ДСС-овог двоструког заокрета има више истине него рационализације опет нема довољно оправдања за тај недоследни и недостојни лупинг. Све и да је било тако, све и да је заиста био изложен описаној или некој сличној уцени, Коштуничина дужност је била да о тим притисцима обавести јавност. При томе, наравно, није највећи проблем то што је направљена влада у овом, уосталом, од почетка очекиваном и најављиваном саставу. Није најгоре ни то што су формирање владе пратиле тешке свађе, ружне сцене, узајамне претње и непринципијлне нагодбе са свих страна. Проблем је што је све то деловало тако огољено, што се збивало под светлом рефлектора и у цигло неколико дана. Превелика је то акробација – чак и за српске политичке прилике. А поготово превелика за ДСС, његов имиџ и његове гласаче.

Посебна ставка у читавој овој причи јесу медији и аналитичари који, Коштуници и ДСС-у углавном хронично несклони, овај пут не само да су пропустили прилику да их ставе на стуб срама, него су чак и хвалили Коштуничин „прагматизам“ и „вешт маневар“ са Николићем. А што се, опет, тешко може тумачити другачије него као, или велико неразумевање, или велики цинизам (по принципу – „сам пао, сам се убио“ и „све је добро што се добро сврши“). У сваком случају, за мање од недељу дана Коштуница је два пута прешао свој Рубикон, али због тога нипошто није постао двоструки Цезар. Напротив. Коштуница до краја мандата (п)остаје талац у златном кавезу, из кога се тешко може извући сем да, што рече један духовити колега, лично не распори Мурата на пољу Косову.

У ситуацији у којој, лично и политички, готово није могао да изгуби ма за коју год да се опцију определио он је успео да обједини лоше аспекте оба решења. Вероватно ће дворски хагиографи то представити другачије, али готово да нема сумње да је за

Коштуницу и његову странку ово била пирова победа и дугорочно најлошији исход – мада за Србију на крају можда и не мора испасти лоше. Заказали свадбу, одбегли, па се вратили. Удавача која је не само до краја држала у неизвесности и флертовала са оба своја удварача – што је, у принципу, легитимно, и у политици се зове "велик коалициони капацитет" – него се, изгледа, обојици и обећала. И озбиљно компромитовала не само свој „добар глас“, већ и читаво своје политичко наследство. У суштини, поштено говорећи, тешко је видети шта то у перспективи још остаје као могући специфични садржај политике ДСС-а. Уколико истрају на тренутном курсу, у најбољем случају, смеши им се статус десне фракције унутар ДС. А, с друге стране, ако једном чак и пожелеле да изађу из овог кола у које су се ухватили, тешко да ће имати где да оду, прети им маргинализација и медијска сатанизација која их је овога пута мимоишла. А у обе варијанте, не гине им осипање и черупање гласачачког тела. Заправо, можда се управо у тој једној ствари Коштуница показао као најсличнији Милошевићу. Обојица су наине били творци, апсолутни господари и, на концу, практично највећи гробари сопствених странака.

3. Инзаги или Форест

Систематско потцењивање Бориса Тадића и његових политичких и интелектуалних квалитета један је од омиљенијих спортова у српској чаршији и једна од ретких ствари око које мање-више постоји апсолутни консензус између "националног" и "реформског" дела српске јавности. Од "политичке барбике" до "политичке крпе" и "Фореста Гампа" српске политичке сцене, укључујући и бројне карикатуристе, готово увек је продукована једна те иста слика – инфантилног лепотана заљубљеног у сопствени лик у огледалу. Међутим, ако му главе не дођу мангупи из сопствених редова, односно интересни лобији и страначки барони склони да забораве како и захваљујући коме су се нашли ту где јесу, Тадић би из читаве ове приче око владе лако могао да изађе као победник. (А да је успео да се избори за квалитетнију кадровску попуу неколицине добијених ресора, његов успех би био готово апсолутан.)

Премда се практично сво време преговора налазио у дефанзиви, непрестано изложен критикама утицајног екстремног крила грађанистичке јавности због своје, наводно, превелике попустљивости и прихватања Коштунице за премијера, Тадић се показао као бољи и тактичар и стратег од већине оних који су га потцењивали. Показало се да је он боље од многих спољних и унутрашњих посматрача сагледавао реалну опасност, односно могућност Коштуничиног договора са радикалима и схватио да би, ако превише затеже, лако могао остати кратких рукава. У неко доба, замало прекасно, то је схватио и Солана, а ваљда и други који су Тадићу сво време звиждали са трибина и оптуживали га због тога што се, ето, „договара са Коштуницом, уместо да са ЛДП-ом направи мањинску владу“ (Биљана Србљановић). Збиља, куда то одједном несталоше

чете коментатора и аналитичара који су до јуче грмели против "изневеравања воље народа", а предлог да Коштуница буде мандатар поредили са крађом избора и проглашавали за покушај "укидања парламентарне демократије"?

Тешко да ће ови кругови Тадићу и сада одати признање. Што из зависти, што из глупости и идеолошке острашћености, вероватно ће и овај Тадићев успех опет бити багателисан, или третиран као пука "случајност" и срећан "стицај околности". Међутим, превише је у његовој биографији тих "случајности" и, поштено говорећи, морало би се рећи да Тадић данас много више подсећа на Филипа Инзагија (старији читаоци ће се можда присетити и Герда Милера) него на малочас поменутог Фореста. Наиме, и чувеном Пипу су током читаве каријере стручњаци непрестано оспоравали умеће, говорили да има слабу технику и слаб шут, а његове голове отписивали на "случајност" и "срећу". Али се, током година, те среће толико накупило, да су коначно, после финалног тријумфа над Ливерпулом, и највећи критичари морали да скину капу и признају класу омаленом Милановом центарфору. Тадић је, разуме се, у свом фаху још далеко од било какве "лиге шампиона", али је такође већ прикупио доста тих, наводно, "срећних погодака", што не може бити сасвим случајно и не сме бити потцењено – чак и ако има истине у тврдњама да су бар неки од тих голова (као и код Пипа, уосталом) постигнути из сумњивих ситуација, често из офсајда, раменом или руком, и уз повремено јасну наклоност како домаћих, тако и међународних судија. Годинама га готово нико није озбиљно схватао, али је он некако неупадљиво увек био ту негде, близу гола, помало трапав, али баш тако да га "погоди лопта". И, што је у политици још важније него у фудбалу, са, чини се, урођеним "осећајем за простор", тј. њухом да се се не нађе тамо (Кула, Шилерова и друге "недозвољене ситуације") где нипошто не би требало бити.

У некој политички сређеној земљи, са решеним виталним проблемима и већински женским бирачким телом, Тадић би био савршен кандидат и фаворит на сваком избору. Овде ће, међутим, морати да се барем још једном добро озноји у тешком дуелу са Томом Николићем, којег је, заправо, својим неспретним маневрисањем, управо Коштуница подигао из политичке летаргије и поново учинио озбиљним председничким кандидатом. Тадић се данас налази у ситуацији која је донекле слична оној којој је некада био Коштуница – стешњен између две политичке ватре и два непомирљива блока – али, барем за сада, добром страначком организацијом и још бољим маркетингом, успешно компензује одсуство јасније профилисане политичке стратегије. Све у свему, уколико некако успе да дезактивира експлозивни набој косовског проблема који трује и екстремизује политичку сцену, и уколико се ослободи чудне навике да се превише срдачно грли и пријатељски осмехује сваком западном дипломати у тренутку док му овај објашњава како и зашто Косово треба да буде независно, Тадићево место у центру српске политике биће загарантовано. Поготово сада, када му је у том послу и Коштуница постао више или мање добровољни савезник.

4. После свега

Добро је што ће ова влада, а за разлику од оне прве Коштуничине, бар извесно време бити на медијској поштеди, и што ће имати реалну прилику да покаже шта може и да ли је способна да санира и превлада трауме које су пратиле њен порођај. Ако не успеју, барем неће моћи да криве никог другог. Лоше је то што ће, после свега што је пратило формирање ове владе, ионако ниско поверење грађана у политику и политичаре бити још више срозано. Апатија, резигнација и масован губитак интересовања за политичка збивања биће свакако прва последица, а друга је неминовна радикализација радикала и нова поларизација политичке сцене, која је у протеклом периоду са више или мање успеха амортизована Коштуничиним средњом линијом. Добро је што ће Тадић и Коштуница, односно демократе и народњаци (као и у читавој причи помало скрајнути, али незаобилазни Динкић) морати бар да покушају да делују као тим. А лоше што у том присилном савезу нема ни трунке међусобне симпатије, ни искренности, ни поверења.

Додуше, није сасвим искључена теоријска могућност да ће „љубав доћи касније“, макар и као последица страха од превремених избора и жеље да пре тог непријатног суочавања са гласачким кутијама направе бар неки резултат на широком фронту од Косова до Европске Уније. Најзад, али нипошто најмање важно, сви они фактори, од Солане до домаћих финансијских моћника, односно, сви они који су у драматичним данима око Ђурђевдана саставили ову владу вероватно ће и са своје стране гледати да учине нешто – а видели смо да могу да учине доста тога – да овом свом чеду олакшају живот и продуже век. А од тога би онда и за државу могло бити неке вајде – управо се најављује одлагање косовске резолуције у Савету Безбедности и театрално обнављају преговори о придруживању ЕУ – а, посредно, онда ваљда и неке користи за све нас. Уколико се то збиља догоди, то јест, уколико се све не заврши само на још једној јефтиној манифестацији међународне "добре воље" и "европске будућности" за Србију; уколико спољни притисак мало попусти, а унутрашња ситуација се стабилизује; уколико се ослабљеном Коштуници на умерено националном центру истински, а не само из политичко-маркентинских разлога, придружи један релативно иновирани и „дечедизовани“ ДС... У том случају можда читав овај Коштуничин маневар – без обзира да ли је у питању била свесна жртва, груба грешка или цинична калкулација – уопште неће бити тако узалудан и бесмислен као што вероватно јесте и као што тренутно изгледа.

(краћа верзија овог текста објављена је у НИИ-у, од 31.05.2007.)